

Корольчук Віктор Володимирович,
*старший науковий співробітник відділу організації науково-дослідної
роботи Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, старший науковий співробітник*

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПОСАДОВЦІВ ТА ЕКСПЕРТІВ ООН У ВІДРЯДЖЕННЯХ В УКРАЇНІ

Україна вживає необхідних правових та організаційних заходів щодо кримінально-правового регулювання відповідальності посадових осіб іноземних держав та іноземних чи міжнародних організацій.

Зокрема, чинне законодавство про кримінальну відповідальність встановлює можливість притягнення до кримінальної відповідальності громадян України та осіб без громадянства, які постійно проживають в Україні і вчинили злочини за її межами, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, і якщо такі особи не були притягнуті до кримінальної відповідальності за вчинення цих злочинів за межами України (ст. 7 Кримінального кодексу України). Вказане законодавче положення свідчить про те, що громадяни України чи особи без громадянства, які постійно проживають та території України, притягуються до кримінальної відповідальності, якщо вчинене ними, за межами України, діяння містить ознаки складу злочину, передбаченого Особливою частиною Кримінального кодексу України, і якщо за вчинення такого діяння вони не були притягнуті до кримінальної відповідальності за кордоном.

Крім того, іноземці або особи без громадянства, які не проживають постійно в Україні, які вчинили злочини за її межами, підлягають в Україні відповідальності за Кримінальним кодексом України у випадках,

передбачених міжнародними договорами, або якщо вони вчинили передбачені цим Кодексом тяжкі або особливо тяжкі злочини проти прав і свобод громадян України або інтересів України (ст. 8 Кримінального кодексу України).

Водночас Кримінальний кодекс України визнає посадових осіб іноземних держав та іноземних чи міжнародних організацій (у тому числі й посадових осіб Організації Об'єднаних Націй у відрядженнях) службовими особами, які, у свою чергу, визнаються спеціальними суб'єктами відповідних злочинів (ч. 4 ст. 18 та п. 2 примітки до ст. 364 Кримінального кодексу України). Усе це свідчить не лише про встановлення правової можливості притягнення посадових осіб іноземних чи міжнародних організацій до кримінальної відповідальності за вчинення ними злочинів, передбачених Особливою частиною Кримінального кодексу України, й про кримінально-правове значення повноважень таких осіб та визнання діянь, вчинених вказаними суб'єктами, більш суспільно небезпечними, ніж діянь, вчинених загальними суб'єктами злочинів.

Однак деякі з питань кримінальної відповідальності посадових осіб іноземних чи міжнародних організацій законодавець відносить до сфери регулювання міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Такий підхід дає змогу врахувати особливості правового становища тієї чи іншої категорії посадових осіб відповідних іноземних чи міжнародних організацій.

Згідно зі ст. 1 Конвенції про охорону персоналу Організації Об'єднаних Націй 1994 року, до «персоналу ООН входять інші посадові особи та експерти, відряджені ООН або її спеціалізованими установами, або Міжнародним агентством з атомної енергії, які присутні в офіційному статусі в районі проведення операції Організації Об'єднаних Націй. У зв'язку з цим, вони користуються імунітетом (недоторканністю) у країні перебування.

Відповідно до ч. 2 ст. 6 Кримінального процесуального кодексу України, кримінальне провадження щодо особи, яка користується дипломатичним імунітетом, може здійснюватися за правилами Кримінального процесуального кодексу України лише за згодою такої особи або за згодою компетентного органу держави (міжнародної організації), яку представляє така особа, у порядку, передбаченому законодавством України та міжнародними договорами України.

Згідно з розділами 20, 23 Конвенції про привілеї та імунітети Організації Об'єднаних Націй від 13.02.1946, яка ратифікована 20.11.1953, імунітет від кримінальної відповідальності посадовим особам ООН надається не для їх особистої користі, а в інтересах організації. Тому Генеральний Секретар ООН має право й обов'язок відмовитися від імунітету, що наданий будь-якій посадовій особі, якщо імунітет заважає здійсненню правосуддя і є можливість від нього відмовитися без шкоди для інтересів ООН. Такі положення містяться і в інших міжнародних

договорах України. Також Організація Об'єднаних Націй постійно співпрацює з відповідними повноваженнями членів організації з метою належного здійснення правосуддя, забезпечення виконання приписів поліції і попередження будь-яких зловживань у зв'язку з привілеями, імунітетами й пільгами, наданими цим суб'єктам (розділ 21 Конвенції).

Відповідно до ст. 22 цієї Конвенції, експерти (крім посадових осіб, яких стосується стаття V «Посадові особи»), які виконують доручення ООН, користуються такими привілеями та імунітетами, які необхідні для належного виконання їхніх функцій у продовження відряджень, у тому числі час, витрачений на поїздки у зв'язку з відрядженнями.

Зокрема, їм надається: а) імунітет від особистого арешту або затримання і від накладення арешту на їхній особистий багаж; б) будь-якого виду судово-процесуальний імунітет стосовно всього сказаного або написаного ними і зробленого ними при виконанні службових обов'язків. Цей судово-процесуальний імунітет надають навіть після того, як особи, яких це стосується, уже не перебувають у відрядженні у справах ООН; в) недоторканність усіх паперів і документів; г) право користуватися шифром й отримувати папери чи кореспонденцію за допомогою кур'єрів чи валіз для взаємовідносин між членами організації; д) ті ж пільги стосовно обмежень обміну грошей або валюти, що надаються представникам іноземних урядів, які перебувають у тимчасових службових відрядженнях; е) ті самі імунітети і пільги щодо їх особистого багажу, які надаються дипломатичним представникам.

Якщо ж іноземна держава чи міжнародна організація не вважає за можливе притягнення їх до кримінальної відповідальності за Кримінальним кодексом України, такі особи можуть бути визнані Україною персонами *pop grata*, та видворенні за межі України в порядку, встановленому Законом України «Про правовий статус іноземців», і, за рішенням компетентних органів держави їх громадянства, притягнуті до кримінальної відповідальності за кримінальним законом цієї держави.

Таким чином, відповідно до ч. 1 ст. 214 Кримінального процесуального кодексу України, досудове розслідування відносно цих осіб починається на загальних підставах. Органи досудового слідства повинні прийняти заяву чи повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення цими особами, встановити особу та повідомити Міністерство закордонних справ України про вчинення цією особою кримінального правопорушення і повні її анкетні дані. Відповідно до ч. 2 ст. 6 Кримінального процесуального кодексу України, будь-які дії (затримання, допит та інші) можуть здійснюватися за правилами Кримінального процесуального кодексу України лише за згодою такої особи або за згодою компетентного органу держави (міжнародної організації), яку представляє така особа.

Якщо Генеральний Секретар ООН приймає рішення, що посадова особа чи експерт, відряджений ООН, залишаються під юрисдикцією

України, тоді кримінальне провадження в разі вчинення ними кримінальних правопорушень на території інших держав здійснюється за правилами Кримінального процесуального кодексу України, тобто на загальних підставах.

Таким чином, можна констатувати, що діяльність України стосовно кримінально-правового регулювання відповідальності посадових осіб та експертів Організації Об'єднаних Націй у відрядженні загалом відповідає рекомендаціям, викладеним у резолюції 67/88 Генеральної асамблеї ООН від 14 грудня 2012 року.